

Tarım İşletmesi Kavramının Hukuki ve Ekonomik Tanımları Arasındaki Uyumsuzluğun Tarımsal Yapıya Yönelik Kamu Politikalarına Etkisi Üzerine Bir Değerlendirme

An Evaluation of the Impact of the Discrepancy Between Legal and Economic Definitions of Agricultural Enterprises on Public Policies Aimed at Agricultural Structure

İlker KARAÖNDER

Dr. Öğr. Üyesi., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi,
Çanakkale Sosyal Bilimler MYO, Büro Hiz. ve Sekr. Böl.,
ilkerkaraonder@comu.edu.tr
https://orcid.org/0000-0003-3625-7273

Makale Başvuru Tarihi: 08.02.2024

Makale Kabul Tarihi: 24.04.2024

Makale Türü: Araştırma Makalesi

ÖZET

Tarım sektörü, bir ülke ekonomisinin temel sektörlerinden biri olmasının yanı sıra, gıda arzı güvenliğini sağlamaya yönelik stratejik bir rol üstlenmektedir. Bu nedenle tarım, kamu politikalarının odak noktalarından biri olarak karşımıza çıkmakta ve ulusal öncelikler arasında önemli bir yer tutmaktadır. Ancak tarımın kendine has özelliklerinden kaynaklanan kırılgan yapısı, sektörü korumaya yönelik özel düzenlemelerin yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu düzenlemelerin en önemli amaçları arasında ise tarım işletmelerinin bütünlüğünü ve sürdürülebilirliğini sağlamak yer almaktadır. Türkiye’de de bu amaç çerçevesinde gelişim gösteren bir yasal altyapının bulunduğu söylenebilir. Ancak, bu yasal altyapı kapsamındaki hukuk normlarında, tarım işletmesi kavramının ekonomi biliminin verileriyle uyumlu bir şekilde tanımlanmadığı görülmektedir. Ayrıca, farklı yasal düzenlemelerdeki tanımlar arasında da tutarlılık bulunmamaktadır. Bu çalışmada, tarım işletmesi kavramının Türk hukukundaki görünümünün ekonomi bilimindeki işletme tanımını tam olarak yansıtmamasının tarım sektörüne yönelik kamu politikalarına etkisinin değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda çalışma kapsamında, Türk hukukunda tarım işletmelerinin korunmasına yönelik yasal düzenlemeler incelenmiş ve bu yasal düzenlemelerdeki işletme tanımlamalarındaki tutarsızlıklar tespit edilmiştir. Çalışma neticesinde, tarım işletmesi kavramının Türk hukukundaki mevcut görünümünün, tarımsal yapıya yönelik politikaların başarı şansını düşürdüğü ve uygulanmasını zorlaştırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler:

Tarım İşletmesi,
Tarım Politikası,
Tarım Hukuku,
Gıda Arzı Güvenliği,

ABSTRACT

The agricultural sector is one of the fundamental sectors of a country's economy and plays a strategic role in ensuring food supply security. For this reason, agriculture emerges as one of the focal points of public policies and holds significant importance among national priorities. However, the fragile structure of the sector, arising from its unique characteristics, necessitates the establishment of special regulations aimed at protecting it. Among the most important objectives of these regulations is to ensure the integrity and sustainability of agricultural enterprises. It can be said that there is a legal framework in Turkey that has developed in line with this purpose. However, it has been observed that the legal norms within this legal framework do not adequately define the concept of agricultural enterprise in accordance with the data of economic science. Furthermore, there is also a lack of consistency among the definitions in different legal regulations. This study aims to evaluate the impact of the agricultural enterprise concept's appearance in Turkish law, which does not fully reflect the definition of an enterprise in economic science, on public policies related to the agricultural sector. In line with this aim, the study examines the legal regulations aimed at the protection of agricultural enterprises in Turkish law and identifies the inconsistencies in the definitions of enterprises within these legal regulations. As a result of the study, it has been concluded that the current appearance of the agricultural enterprise concept in Turkish law decreases the likelihood of success for agricultural policies and complicates their implementation.

Keywords:

Agricultural Enterprise,
Agricultural Policy,
Agricultural Law,
Food Supply Security,

Önerilen Alıntı (Suggested Citation): KARAÖNDER, İlker (2024), “Tarım İşletmesi Kavramının Hukuki ve Ekonomik Tanımları Arasındaki Uyumsuzluğun Tarımsal Yapıya Yönelik Kamu Politikalarına Etkisi Üzerine Bir Değerlendirme”, *Global Social Sciences Bulletin*, S.1(1), ss.1-9.

1. GİRİŞ

Tarım sektörü, sanayi ve hizmetler sektörü ile birlikte bir ülke ekonomisinin üç sacayağından biridir. Sanayi devriminin gerçekleştiği 18'inci yüzyıla kadar en önemli iktisadi faaliyet olarak öne çıkan tarım, sanayi devriminden sonra eski ekonomik önemini diğer sektörler lehine kaybetse de, insan yaşamının devamlılığı ile doğrudan bağlantılı olması sebebiyle stratejik konumunu halen muhafaza etmektedir. Hatta tarım topraklarının nicelik ve nitelik bakımından azalması, çevre kirliliği, kentleşme ve iklim değişikliği gibi faktörlerin tarımsal üretimi olumsuz etkilemesi, bu stratejik önemin daha da artmasına neden olmaktadır. Bu stratejik önem, uluslararası toplumun ve bağımsız devletlerin gıda arzı güvenliğini sağlamak amacıyla tarım sektörüne yönelik özel politikalar geliştirmelerini giderek daha zorunlu hale getirmektedir.

Tarımsal üretim, dünya üzerinde yaşamın devamlılığını sağlama gibi hayati bir fonksiyonu yerine getirmekle birlikte, genel olarak tarım sektörünü kırılgan hale getiren bazı kendine has bazı özelliklere de sahiptir. Tarımsal üretim için özel politikalar oluşturulmasını zorunlu kılan bu özellikler; üretimin doğal koşullara bağlı olması, tarım sektöründe risk ve belirsizliklerin fazla olması, üretimin dönemsel niteliği ve piyasaların kontrolünün sınırlı olması şeklinde sıralanabilir (Gaytancıoğlu, 2009:11-15). Sanayi ve hizmetler sektöründe bulunmayan bu özellikler, tarımsal üretimin doğrudan veya dolaylı olarak toprağa bağlı olması ile tarım sektöründeki ekonomik birimlerin sayısı ve yapısal özelliklerinin belirleyici olduğu gerçeğine dikkat çekmektedir. Dolayısıyla tarımsal üretimin gerçekleştirildiği tarım arazileri ile tarım sektörünü oluşturan işletmelerin korunmasına yönelik politikaların geliştirilip etkili bir şekilde uygulanmasının, gıda arzı güvenliğinin sağlanmasında kritik bir öneme sahip olduğu söylenebilir.

Türkiye'de 2001 yılı genel tarım sayımına göre 3.076.650 adet (TÜİK, 2001), 2018 yılı Çiftçi Kayıt Sistemi kayıtlarına göre ise 2.152.003 adet tarım işletmesi (Anonim, 2019: 16) bulunmaktadır. Ayrıca tarım işletmelerinin %80,7'sinin sahip olduğu tarım arazisi miktarının 100 dekarın altında bulunduğu ve işletme başına düşen tarım arazisi parça sayısının ortalama 5,9 olduğu tespit edilmiştir (TÜİK, 2016). Bu verilerden hareketle, Türk tarım sektöründe küçük ölçekli çok sayıda işletme bulunduğu ve bu işletmelerin en önemli sermaye ögesi olan toprak açısından oldukça parçalı bir görünüm sergilediği söylenebilir. Tarımsal yapıda bozukluğa işaret eden ve en önemli nedeninin tarım işletmeleri açısından reel taksim esasını kabul eden miras hukuku kuralları olduğu ifade edilen (Eraktan, 1989:80) bu görünümün düzeltilmesi için kapsamlı ve etkili politikaların geliştirilmesi, bunun yanında yasal bir zemin oluşturulması gerekmektedir.

Aksi durumun, rasyonel tarımsal üretim yapabilme olanağı ortadan kaldıracağı ve geçimlik üretim hacmine zar zor ulaşabilen işletmelerin çoğunluğu oluşturduğu bir tarımsal yapının ortaya çıkma tehlikesini doğurabileceği ifade edilebilir. Ancak tarım işletmelerine yönelik yapısal politikaların etkili ve istenilen şekilde uygulanabilmesinin, özellikle kişilerin mülkiyet haklarına müdahaleyi gerektirmesi nedeniyle oldukça güç olduğu da ortadadır.

Ekonomi biliminin verileriyle desteklenmiş kamu politikası girişimlerinin, çeşitli nedenlerle yasal zeminde ve uygulama aşamasında karşılık bulamaması, söz konusu politikaların etkinliğini azaltan ya da ortadan kaldıracak bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu duruma, Türkiye'de toprak reformuna yönelik çeşitli dönemlerde yürürlüğe giren yasal düzenlemelerin uygulanmasında karşılaşılan sorunlar örnek olarak verilebilir.

Yukarıda belirtildiği gibi tarım sektörü kapsamında faaliyet gösteren tarım işletmelerinin küçülmesinin önlenmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanması, iktisadi açıdan arzu edilen bir durumdur. Kamu politikalarının da bu doğrultuda şekillenmesi beklenmektedir. Türk Hukuku'nda; arazi toplulaştırması, asgari ve yeter gelirli tarımsal arazi büyüklüğünün belirlenmesi, tarımsal miras hukuku gibi düzenlemeler, esas itibarıyla birim tarım işletmelerinin bütünlüğünün korunmasına ve sürdürülebilirliğine hizmet eden önlemler olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak söz konusu düzenlemelerin yer aldığı yasa metinleri incelendiğinde, tarım işletmesi kavramının ekonomi literatüründen farklı şekilde tanımlandığı göze çarpmaktadır.

Tarım işletmesi, iktisadi açıdan kar elde etme amacını vurgulayarak tüm sermaye unsurlarını kapsayacak şekilde tanımlanırken, bu kavramın yasal düzenlemelerde yalnızca arazi üzerinden tanımlanması dikkat çekicidir. Kapsamı oldukça daraltılmış bu çerçevenin yalnızca tarım arazilerinin korunması açısından faydalı olabileceği, ancak genel olarak tarım işletmesi kavramının gelişimini engellediği düşünülmektedir.

Bu çalışmanın konusu, tarım işletmesi kavramının Türk Hukuku'ndaki kapsam ve çerçevesi ile ekonomi bilimindeki tanımı arasındaki uyumsuzluğun, tarımsal yapıya yönelik kamu politikalarına etkisinin değerlendirilmesidir. Materyal olarak ikincil verilerin kullanıldığı bu çalışmada; öncelikle Türkiye'de tarım

işletmelerinin bütünlüğünü korumayı amaçlayan politikaların yasal çerçevesi incelenmiştir. Sonrasında tarımı kapsayan yasal düzenlemelerde tarım işletmesi kavramının ekonomi ve işletme bilimlerine uygun anlamından ne ölçüde uzaklaşıldığı irdelenmiştir. Son olarak tarım işletmesi kavramı özelinde ekonomi bilimi ve hukuk arasındaki anlam ve kapsam farkının tarımsal yapıya yönelik kamu politikalarının uygulanmasına etkileri değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme çerçevesinde, tarım işletmelerinin rasyonel tarım yapma imkânını ortadan kaldıracak ölçüde parçalanmasını engellemeyi amaçlayan kamu politikalarının hukuki zemindeki yansımalarını oluşturan düzenlemeler karşılaştırılmıştır.

2. TÜRKİYE'DE TARIM İŞLETMELERİNİN BÜTÜNLÜĞÜNÜN KORUNMASINA YÖNELİK POLİTİKALARIN YASAL ÇERÇEVESİ

Türkiye'de tarımsal yapının genel profiline bakıldığında, küçük ölçekli ve verimsiz işletmelerin yaygın olduğu (Eraktan, 1989:102; Dernek, 2006:9) ve bu işletmelere ait tarım arazilerinin parçalı parsellerden oluştuğu (TÜİK, 2016) görülmektedir. Bu genel profil, milyonlarla ifade edilen toplam işletme sayısı ile birlikte değerlendirildiğinde, tarımsal üretime yönelik kamu politikalarının etkili bir şekilde uygulanmasının oldukça güç olduğu rahatlıkla söylenebilir. Bu sebeple birim tarım işletmelerinin modern işletmecilik anlayışıyla faaliyet göstermesini sağlayacak yapısal politikaların öncelikli olarak uygulanması gerektiği düşünülmektedir.

Türkiye'de tarım işletmelerinin daha fazla bölünmesini önleyerek bütünlüğünün korunmasına yönelik genel bir politika perspektifinin mevcut olduğu ifade edilebilir. Bu politikanın yasal çerçevesi, 2005 yılında yürürlüğe giren 5403 sayılı "*Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu*" ile çizilmiştir. 2014 tarihli 6537 sayılı Kanun'la önemli değişiklikler yapılan 5403 sayılı Kanun kapsamında, tarımsal işletme bütünlüğünü korumaya yönelik düzenlemeler; asgari tarımsal arazi büyüklüğünün ve yeter gelirli tarımsal arazi büyüklüğünün belirlenmesi ile mirasa konu tarımsal arazilere ilişkin hükümler olarak sıralanabilir. Bunlara 2018 yılına kadar 5403 sayılı Kanun kapsamında yer alan, ancak 7139 sayılı Yasa ile Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu'ndan çıkarılan "*Arazi Toplulaştırması*" da eklenebilir.

5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu incelendiğinde, Kanun kapsamında herhangi bir tarım işletmesi tanımına yer verilmediği anlaşılmaktadır. Bu durum normal karşılanmalıdır. Zira Kanunun amacı esas itibarıyla tarım topraklarının korunmasıdır. Bu husus, "*Bu Kanunun amacı; toprağın korunması, geliştirilmesi, tarım arazilerinin sınıflandırılması, asgari tarımsal arazi ve yeter gelirli tarımsal arazi büyüklüklerinin belirlenmesi ve bölünmelerinin önlenmesi, tarımsal arazi ve yeter gelirli tarımsal arazilerin çevre öncelikli sürdürülebilir kalkınma ilkesine uygun olarak planlı kullanımını sağlayacak usul ve esasları belirlemektir*", denilmek suretiyle, 5403 sayılı Kanunun "*Amaç*" başlıklı birinci maddesinde açık ve net bir biçimde belirtilmiştir.

Bir bütün halinde tarım işletmesi kavramını odak noktasına alması gereken, özellikle yeter gelirli tarımsal arazi büyüklüğüne ve tarımsal miras hukukuna yönelik düzenlemeler, kanuna 6537 sayılı kanunla 2014 yılında sonradan eklenmiştir. 5403 sayılı kanun yeniden düzenlenmiş haliyle, tarımsal işletmelerin sürdürülebilirliği ve ekonomik bütünlüklerinin korunmasına yönelik temel bir düzenleme haline gelmesine rağmen, kanun kapsamında tarım işletmesi kavramına neredeyse hiç atıf yapılmaması, Türk Hukuku nezdinde tarım işletmesinin yalnızca toprak üzerinden temellendirildiğinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. İşletme ekonomisi literatürü ve gelişimine aykırı olan bu durumun, tarımsal yapının düzeltilmesine yönelik kamu politikalarının etkin bir şekilde uygulanmasını da güçleştirmektedir. 5403 sayılı kanun kapsamında olan ve tarım işletmelerinin bütünlüğünün korunmasına yönelik önemli bazı düzenlemeleri ayrı başlıklar altında incelemek yerinde olacaktır.

2.1. Asgari Tarımsal Arazi Büyüklüklerinin Belirlenmesi

5403 Sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu, tarım arazilerini sınıflandırarak; mutlak tarım arazisi, marjinal tarım arazisi, özel ürün arazisi, dikili tarım arazisi, marjinal tarım arazisi olmak üzere beş alt başlığa ayırmıştır (TKAK, md.3). Kanuna (md.8/3) göre, her bir grup arazi için bölünemez en küçük parsel büyüklüğü belirlenmiş ve tek bir parselin asgari büyüklük altında bölünmesinin engellenmesi amaçlanmıştır. Dolaylı olarak tarım işletmelerinin bütünlüğünün korunmasına hizmet eden bu düzenlemede asıl amacın, rasyonel tarımsal üretim yapma olanağını ortadan kaldıran küçük parsellerin oluşmasının engellenmesi olduğu anlaşılmaktadır.

2.2. Yeter Gelirli Tarımsal Arazi Büyüklüklerinin Belirlenmesi

Tarımsal işletmelerinin bütünlüğünün korunmasına yönelik olarak, 5403 sayılı Kanun kapsamında düzenleme altına alınan bir diğer kavram, “*yeter gelirli tarımsal arazi büyüklüğü*” kavramıdır. Bu kavram, bir kişiye ya da bir tarım işletmesine ait arazilerin toplam miktarını esas almaktadır. Yeter gelirli tarımsal arazi büyüklükleri, her bir il ve ilçe için 5403 sayılı Kanunun ekli (1) sayılı listesinde belirlenmiş ve tarımsal arazilerin belirlenen yeter gelirli tarımsal arazi büyüklüklerinin altında ifraz edilemeyeceği ve bölünemeyeceği hüküm altına alınmıştır (md. 8/A). Yeter gelirli tarımsal arazi miktarının hesaplanmasında bir kişiye ait hangi arazilerin değerlendirmeye alınacağı sorusuna yönelik olarak ise “*ekonomik bütünlük*” kavramı öne çıkmaktadır. Ekonomik bütünlük, Tarımsal Arazilerin Mülkiyetinin Devrine İlişkin Yönetmeliğin 4/1-d maddesinde, “*Mülkiyeti aynı kişiye ait birden fazla tarımsal arazinin tarımsal üretim faaliyetine ekonomik bir değer katacak şekilde birbirine bağımlı olarak işletildiği Bakanlıkça tespit edilen arazi*” şeklinde tanımlanmıştır.

Yeter gelirli tarımsal arazi büyüklüğü kavramının, kapsam ve içerik bakımından tarım işletmesi mantığına oldukça yakın olduğu görülmektedir. Zira hem bir kişiye ait tüm tarım arazileri değerlendirmeye alınmakta, hem de yeter gelirli büyüklüğün tespitinde mülkiyet altında bulunan araziler arasında ekonomik bütünlük bulunması şartı aranmaktadır. Buna karşın yeter gelirli tarımsal arazi büyüklüğünün belirlenmesine yönelik hükümlerin, tarım arazisini neredeyse tarım işletmesi kavramıyla eşit hale getirdiği görülmektedir.

Esas itibarıyla işletme kavramına ait bir müessesenin, toprağın korunmasını amaçlayan bir kanun altında düzenlenmesinin bir sonucu olarak değerlendirdiğimiz bu durum, kanaatimizce birçok sakıncayı bünyesinde barındırmaktadır. Öncelikle yeter gelirli tarımsal arazi büyüklüğü müessesesi bu haliyle, bir tarım işletmesi için toprak dışında hiçbir sermaye unsurunun gelir getirmeyeceği ya da getiremeyeceği ön kabulünü ortaya koymaktadır. Bu şekilde toprak dışındaki sermaye unsurlarının dışlanması, birim tarım işletmelerinin hukuksal konumlarının gelişimini de olumsuz etkileyebilecektir. Bu durumda tarım işletmesinin, toprak ve toprağın sahibi olan çiftçi dışındaki hiçbir unsurla hukuki zeminde var olabilmesi mümkün değildir.

Bununla beraber, hukuki metinlerde tarım işletmesinin toprak ile aynı anlama gelecek şekilde tanımlanmasının, tarımsal yapıya yönelik kamu politikalarının uygulanmasını da güçleştirebilecektir. Zira tarım işletmesi özelinde salt toprağın korunmasına odaklanan bir yaklaşım altında, işletme ekonomisi anlamında bir tarımsal işletmenin gelişim gösterme olanağı bulunmamaktadır. Bu durum soyut bir kavram olarak kalmaya mahkûm olan tarım işletmesinin, reel ekonomik düzen içerisinde tam ve gereği temsil edilememe tehlikesiyle karşı karşıya kalmasına yol açacaktır.

2.3. Mirasa Konu Tarımsal Arazilere Yönelik Hükümler

5403 Sayılı Kanun kapsamında düzenleme altına alınan ve tarım işletmelerinin bütünlüğünün korunmasına hizmet eden diğer bir müessese, mirasa konu tarımsal arazilere yönelik düzenlemelerdir. Mirasın aynen taksim yoluyla mirasçılar arasında paylaştırılmasının, tarım işletmelerinin bölünüp verimsiz cüce işletmeler haline gelmesine yol açtığı kabul edilmektedir (Eren ve Başpınar, 2007:177). Bu sakıncanın önüne geçilebilmesi ancak, tereke konusu olan tarım işletmesinin bir bütün halinde tarım yapmaya ehil bir ya da birkaç mirasçıya veya üçüncü bir kişiye devredilmesi ile mümkün olabilecektir. Aksi takdirde tarım işletmelerinin kuşaklar boyunca bölünmesi sonucunda, ülke genelinde rasyonel tarım yapma olanağını ortadan kaldıran, birçok küçük tarım arazisinden oluşan bir tarımsal yapı ile karşılaşma tehlikesi bulunmaktadır.

Gerek 1926 tarihli ve 743 Sayılı gerekse de halen yürürlükte bulunan 2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunlarında tarım arazilerinin ehil bir mirasçıya tahsis edilmesi/özümlenmesine yönelik hükümler bulunmaktaydı. Ancak emredici nitelikte olmamaları nedeniyle Türkiye’de uygulanma imkanı bulamayan (Eren ve Başpınar, 2007:179) bu hükümler, 30.04.2014 tarihinde 6537 sayılı Kanun ile yürürlükten kaldırılarak, 5403 sayılı kanun kapsamına alınmış ve yeniden düzenlenmiştir.

5403 sayılı kanunda değişiklik yapan 6537 sayılı kanun ile getirilen mirasa konu tarımsal arazilere yönelik hükümlerin, mülga 743 ve mer’i 4721 sayılı Türk Medeni Kanunlarındaki düzenlemelerden farklı olarak emredici niteliğe sahip olduğu görülmektedir. Bu düzenlemeler ile tarım işletmelerinin bir bütün halinde tarım mesleğini yürütmeye ehil bir mirasçıya geçişinin amaçlandığı anlaşılmaktadır. Ancak tahsis/özümlenme konusu tereke unsuru, bir bütün halinde tarım işletmesi olarak değil, yine tarım arazisi olarak belirlenmiştir.

5403 sayılı kanunun 8/B maddesine göre, tarımsal miras hukuku kurallarının uygulanabilmesi, yani işletmenin ehil mirasçılardan birine ya da birkaçına devrinin sağlanabilmesi için terekede yeter geliri ve aralarında ekonomik bütünlük bulunan tarım arazisi bulunmalıdır. Tereke konusu mal ile ilgili olarak kanunun, arazi dışında başka bir şartın varlığını aramaması, tarımsal miras hukuku alanında da işletme temelli bir yaklaşımın hâkim olmadığını göstermektedir.

Tahsise/özülemeye esas olan terekeye konu mal ile ilgili olarak, yeter geliri tarımsal arazi büyüklüğünün belirlenmesine yönelik düzenlemelere atıf yapan tarımsal miras hukuku kurallarının, emredici nitelikte olmaları dışında, 1926'dan bu yana yürürlükte olan tarımsal miras hukuku kurallarından büyük bir farkı bulunmadığı görülmektedir. Hatta 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu kapsamına alınan özüleme rejiminin, işletme kavramından uzaklaşması bakımından, 743 ve 4721 sayılı kanunlar dönemindeki rejimden daha geri olduğu ifade edilebilir. Zira 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun yürürlükten kaldırılan 659-668'inci maddeleri, "*Tarımsal İşletmeler*" başlığı altında düzenlenmiştir. Buna karşın 5403 sayılı kanunda tarım işletmelerine ait araziler terimi dahi kullanılmamış, yalnızca kanunun 8/B-1 maddesinde "*mirasa konu tarımsal arazilerde mülkiyetin devri esastır*", hükmüyle yetinilmiştir.

Mirasa konu tarım arazilerinin bir mirasçıya veya yeter geliri tarımsal arazi büyüklüklerini karşılaması durumunda birden fazla mirasçıya devrini esas alan yürürlükteki düzenlemelerin, tarım işletmelerinin ekonomik gelecekleri açısından beklenen faydayı sağlamayacağı açıktır. Zira bir tarım işletmesinin bölünmesinin yalnızca toprak sermayesinin bölünmesiyle sınırlı olmadığı açıktır. Kanaatimizce bu düzenlemeler mevcut haliyle, yeter geliri tarımsal arazi büyüklüğünün belirlenmesine yönelik hükümlerin miras hukukundaki görünümünden öteye geçememektedir. Bu bağlamda 5403 sayılı Kanunun "*Taşınırın Devri*" başlığını taşıyan 8/E maddesi ile, özülemeye toprak dışındaki tarım işletmesi sermaye unsurlarının da dâhil olduğu ileri sürülebilir. Kanunun 8/E maddesi, "*Yeter geliri tarımsal arazi mülkiyeti kendisine devredilen kişi, bu araziler için zorunlu olan araç, gereç ve hayvanların mülkiyetinin gerçek değerleri üzerinden kendisine devredilmesini isteyebilir*", hükmünü getirmektedir. Benzer düzenlemeler 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 660'ıncı ve mülga 743 sayılı Türk Medeni Kanununun 597'nci maddelerinde de yer almıştır. Dolayısıyla bu hususta 5403 sayılı kanun sisteminin getirdiği herhangi bir yenilik bulunmamaktadır. Kaldı ki taşınırın devrine veya özgülmesine yönelik bu hükümlerin, bir tescil mekanizması kurularak tarım işletmelerinin tüm sermaye unsurları ile birlikte kayıt altına alınmadığı sürece, her zaman uygulama zorluğu yaratacağı ortadadır. Bununla birlikte özgülmenin işletme bütünlüğü düşünülerek gerçekleştirilmesi ve bu kapsamda hayvanlar, tarımsal araç ve gereçler gibi unsurların da özülemeye dâhil edilmesi gerektiği (Zevkiler, 1970:126) hususunun, mülga 743 sayılı kanun döneminde de doktrinde tartışma konusu olduğunu ifade etmek gerekir.

2.4. Arazi Toplulaştırması

Arazi toplulaştırması, tarım işletmelerine ait arazilerin dağınık parseller halinde bulunması sonucunda ortaya çıkan tarımsal yapı bozukluğunu düzeltme amacını taşıyan bir müessese olarak karşımıza çıkmaktadır. Arazi toplulaştırması, yalnızca işletmelere ait dağınık parsellerin birleştirmesini kapsamına almamakta, bununla birlikte küçük işletmelerin genişletilmesi, işletme ünitelerinin yeniden organize edilmesi, arazi ıslahı, yol şebekelerinin düzenlenmesi, sulama ve kurutma kanallarının açılması gibi teknik konuları da içine almaktadır (Aksöz, 1973:19). Dolayısıyla arazi toplulaştırmasının esas itibarıyla, tarım işletmelerinin iyileştirilmesine yönelik bir faaliyet olduğu söylenebilir.

Türk Hukukunda arazi toplulaştırması hususunda mevzuat bütünlüğünün bulunmadığı görülmektedir. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu (md.755) ile 3083 sayılı Sulama Alanlarında Arazi Düzenlenmesine Dair Tarım Reformu Kanununda arazi toplulaştırmasına yönelik hükümler bulunmaktadır. Ancak arazi toplulaştırmasına ilişkin en kapsamlı düzenlemeler 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu'nda bulunmaktayken; 2018 yılında yürürlüğe giren 7139 sayılı kanun ile toplulaştırma, 5403 sayılı kanun kapsamından çıkarılmıştır. 7139 sayılı kanun ile arazi toplulaştırmasının tanımının yer aldığı 5403 sayılı kanunun 3-ö maddesi de yürürlükten kaldırıldığından, toplulaştırmanın kapsamlı bir hukuki tanımına ulaşma imkânı da ortadan kalkmıştır. 7139 sayılı kanunla, 6200 sayılı "*Devlet Su İşlerinde Yürütülen Hizmetler Hakkında Kanun*" kapsamına alınan arazi toplulaştırmasına, bu kanunda da herhangi bir tanım getirilmemiştir.

Tarım işletmelerinin yapısal olarak iyileştirilmesine hizmet eden arazi toplulaştırmasının, dağınık parsellerin birleştirilmesi ve tarla içi geliştirme hizmetlerinin ötesinde, tarım işletmesi kavramını esas alarak tanımlanması gerekmektedir. Bununla birlikte toplulaştırmanın tarım işletmelerinin bütünlüğünün korunmasına yönelik diğer müesseselerle bağlantılı olduğu göz önüne alındığında, tüm bu müesseselerin tek bir kanun çatısı altında toplanması uygun olacaktır.

3. TARIM İŞLETMESİ KAVRAMININ TÜRK HUKUKUNDAKİ GÖRÜNÜMÜNÜN TARIMSAL YAPIYA YÖNELİK KAMU POLİTİKALARINA ETKİSİ

Yukarıda değinildiği üzere, Türkiye’de tarımsal yapının düzeltilmesine yönelik politikaların esas itibariyle temel hedefi sayıları milyonlarla ifade edilen ve genel görünüm itibariyle küçük ve bünyesinde barındırdığı arazi itibariyle parçalı olan tarım işletmeleridir. Ancak söz konusu politikaların uygulanmasını temin edecek yasal düzenlemelerin, tarım işletmesini yalnızca toprak unsuru üzerinden tanımladığı, diğer sermaye unsurlarının dikkate alınmadığı görülmektedir. İktisadi gerçekliklere uygun olmayan bu durumun tarıma yönelik kamu politikalarının başarı şansını azalttığı, yönetsel bakımdan da güçlükler doğurduğu düşünülmektedir.

3.1. Tarım İşletmesi Kavramının Anlamı ve Kapsamı

Tarım işletmesi kavramı, işletme ekonomisi ve tarım ekonomisi/tarım işletmeciliği bilim dallarında ayrıntılı biçimde ele alınmıştır. Bu tanımları incelemeden önce, kısaca işletme kavramına değinmek gerekir. İşletme, en dar anlamıyla kar elde etmek amacıyla mal ve hizmet üreten bir organizasyon olarak tanımlanabilir (Jewell, 2000:5) veya iktisadi mal ve hizmet üretmek için gerekli üretim faktörlerinin bir araya getirilmesi süreci olarak daha geniş bir şekilde ifade edilebilir (Oluç, 1963:4). Benzer şekilde tarım işletmesi de genel olarak “*tarımsal üretim yapan ekonomik bir birim*” (Açıl, 1980:378) ya da tarımsal üretimde toprak, sermaye ve emek faktörlerinin birleşimini vurgulayarak (Aksoy, 1984:59) açıklanabilir.

Bir işletmenin tarım işletmesi sayılabilmesi için gerekli olan unsurlar, tarım işletmesi kavramının kapsamını belirlemekte ve sınırını çizmektedir. Bu unsurlar; sermaye, tarımsal alanda üretimde bulunmak ve belirli bir büyüklükte olmak şeklinde sıralanabilir (Aksoy, 1984:61-68). Tarımsal alanda üretimde bulunmak ve belirli bir büyüklükte olmak unsurları, faaliyet alanı ve ölçüğü itibariyle tarım işletmesini diğer işletmelerden ayıran özellikler olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarım işletmeleri açısından sermaye unsuru ise; fonksiyonlarına göre aktif sermaye, pasif sermaye ve öz sermaye şeklinde sınıflandırılabilir (İnan, 1998:81-82).

Hukuki bir perspektifin hâkim olduğu bir diğer sınıflandırmaya göre tarım işletmelerinde sermaye unsuru; toprak, binalar, başka yapılar, taşınır mallar ve bitki sermayesi olarak sıralanabilir (Aksoy, 1984:61-65). Sermaye unsuru açısından ekonomik ve hukuki kapsam dikkate alındığında, toprağın tarım işletmesinin sermaye unsurlarından biri olduğu görülmektedir.

Tarım işletmesi kavramının işletme ekonomisi literatüründeki anlam ve kapsamını inceledikten sonra, Türk hukukundaki görünümünü de ele almak gerekmektedir. Türkiye’de tarım sektörüne yönelik politikaların yasal çerçevesinin, 5488 sayılı Tarım Kanunu ile belirlendiği söylenebilir. 5488 sayılı Kanun tarım işletmesini; “*Üretim faktörlerini kullanarak; bitkisel ve/veya hayvansal ve/veya su ürünlerinin üretimi için tarımsal faaliyet yapan veya söz konusu tarımsal faaliyete ilave olarak işleme, depolama, muhafaza ve pazarlamaya yönelik faaliyetlerde bulunan işletme*” şeklinde tanımlamaktadır (Tarım Kanunu, md.3/i).

Bu tanımın tarım işletmesi kavramının ekonomik tanımı ile uyumlu olduğu görülmektedir. Kanun kapsamında tarımsal işletmelerin altyapılarının geliştirilmesi ve ekonomik büyüklükteki tarım işletmelerinin oluşturulması tarım politikalarının öncelikleri arasında sayılmıştır (md. 6/c, j). Bunun dışında tarımsal işletme ve işletme kelimelerine kanunun bir çok maddesinde atıfta bulunmaktadır (md. 3/e, 7/2, 19/ç, 19/e, 20/a, 20/b). Bu bağlamda tarım sektörüne yönelik temel politikaların hedefinin tarım işletmeleri olduğu ve tarım işletmesi kavramının ne anlama geldiğinin temel bir kanunla belirlendiği söylenebilir. Buna karşılık yukarıda belirtildiği gibi tarım işletmelerinin bütünlüğünün korunmasına yönelik düzenlemeler içeren 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu’nda tarım işletmesi kavramına doğrudan değinilmemesi ve işletmenin toprak sermayesi temel alınarak dolaylı bir şekilde tanımlanması dikkat çekicidir.

5488 sayılı Tarım Kanunu ile 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu arasındaki tarım işletmesi kavramına yaklaşım konusundaki bu uyumsuzluğun, tarım sektörüne yönelik politikaların etkili bir şekilde uygulanmasını engelleyeceği düşünülmektedir. Zira 5488 sayılı Tarım Kanunu, tarım sektörünü bir bütün olarak ele almakta ve tarımsal destekleme politikaları da dâhil olmak üzere, kırsal alanların refahını artırmayı amaçlayan devletin alacağı ekonomik önlemleri kapsamına dâhil etmektedir. Ekonomi politikasının tarım sektörüne yönelik olan bölümünün genel çerçevesini çizen Tarım Kanununun amaçlarını gerçekleştirebilmesinin yolu da, yine birim tarım işletmelerinin yapısal sorunlarının çözülmesine bağlıdır. Başlıbaşına tarım işletmelerinin bütünlüklerinin korunması amacını kapsamına alan yasal düzenleme ise 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu’dur. Ancak 5403 sayılı kanunun, toprak temelli bir tarım işletmesi

kavramını esas alarak 5488 sayılı kanunun işletme tanımından uzaklaşması, tarım sektörüne yönelik ekonomi politikalarından da beklenen sonucun alınmasını engelleyebilir.

3.2. Toprak Temelli Tarım İşletmesi Tanımının Sakıncaları

Türkiye’de tarımsal refahın artırılması ve gıda arzı güvenliğinin sağlanabilmesi için, sayıları milyonlarla ifade edilen tarım işletmelerinin bütünlüğünün korunması ve sürdürülebilirliğinin güvence altına alınması gereklidir. Bu bağlamda modern işletmecilik anlayışının benimsenmesi de büyük önem taşımaktadır. Tarımsal üretim, doğal koşullara bağımlı olarak gerçekleştirilen ve doğrudan veya dolaylı olarak toprağa dayalı bir faaliyettir. Ancak teknolojik gelişmeler ve karmaşık ekonomik ilişkiler, tarım işletmelerinin sermaye ögesinin çeşitlenmesine neden olmuştur. Geline nokta, tarım işletmesinin yalnızca toprak temelli olarak tanımlanması ya da toprak ile tarım işletmesinin eş anlamlı olarak algılanması mümkün değildir.

Toprağın, özellikle az gelişmiş yerlerde tarım işletmesinin en önemli unsuru olduğu, ileri ekonomilerde ise önemli öğelerinden biri olmayı sürdürdüğü ifade edilmektedir (Aksoy, 1984:61). Bu sebeple tarımsal üretimin devamlılığı açısından toprağın korunmasına yönelik tüm tedbirlerin öncelikli olarak alınması elzemdir. Ancak tarım işletmesinin sermaye ögesini oluşturan diğer unsurların kapsam dışında bırakılması, modern işletmecilik ilkeleriyle çelişecektir.

Konuya, özellikle 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu çerçevesinde tarımsal işletmelerin bütünlüğünün korunması ve sürdürülebilirliğine yönelik düzenlemeler açısından bakıldığında, toprak unsurunun merkeze alındığı işletme tanımının, tarımda modern işletmecilik anlayışının yerleşmesini geciktirdiği düşünülmektedir.

Sermaye ögesi çeşitlenmiş, bitkisel üretim ağırlıklı bir tarım işletmesi veya toprak unsuru maddi bakımdan ikinci planda olan bir hayvancılık işletmesi için, 5403 sayılı kanun kapsamındaki salt tarım arazisini esas alan yeter gelirli tarımsal arazi büyüklüğü kurallarının veya tarım arazi temelli tarımsal miras hukuku kurallarının uygulanmasının, tarım işletmelerinin bütünlüğünün korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması açısından etkili olmayacağı ortadadır. Eğer modern işletmecilik tekniklerinin tüm tarım sektöründe yaygınlaşması hedefleniyorsa, tarım işletmelerinin sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla yasal çerçevenin, işletmenin sermaye ögesinin tüm unsurlarını dikkate alacak şekilde düzenlenmesi gerekmektedir.

4. SONUÇ

Türkiye’de tarım sektörüne yönelik politikaların yasal çerçevesini oluşturan hukuki metinlerde, tarım işletmesi kavramının ekonomi biliminin verileri ile uyumsuz ve iç tutarlılıktan yoksun bir şekilde tanımlanması tarıma yönelik kamu politikalarının etkili bir şekilde uygulanmasını zorlaştırmaktadır. Bu sorunun giderilmesi için, öncelikle tarım politikalarının genel hukuki çerçevesini çizen 5488 sayılı Tarım Kanunu ile 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu arasında uyumun sağlanmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

5403 sayılı kanunun temel amacı toprağın korunması, geliştirilmesi ve tarım arazilerinin sınıflandırılmasıdır (md. 1). Ancak asgari ve yeter gelirli tarımsal arazi büyüklüğünün belirlenmesi, tarımsal miras hukuku gibi esasen tarım işletmesini ilgilendiren müesseselerin salt toprağın korunması amacını taşıyan bir kanun kapsamına dâhil edilmesi, toprağı merkeze alan bir tarım işletmesi anlayışının vücut bulmasına neden olmaktadır. Bu sebeple özellikle tarımsal miras hukuku ve yeter gelirli tarımsal arazi büyüklüğünün belirlenmesine yönelik düzenlemelerin 5403 sayılı kanun kapsamından çıkarılması önerilmektedir. Bu şekilde 5403 sayılı kanun yalnızca toprağı kapsayan bir düzenleme haline gelerek, tarım topraklarının korunması, sınıflandırılması, geliştirilmesi ve ıslahı gibi konular daha sade ve tek bir amaca odaklanan bir kanunla düzenlenmiş olacaktır.

Türk Hukukunda tarım işletmesini bir bütün halinde ele alan müstakil bir yasal düzenlemenin bulunmadığı görülmektedir. Böyle bir temel yasanın yürürlüğe girmesinin, çalışma kapsamında bahsi geçen tarımsal yapının düzeltilmesine yönelik kamu politikalarının uygulama aşamasındaki yönetsel sorunlarını asgariye indireceği öngörülmektedir. Zira tarım işletmesi kavramının tüm sermaye unsurlarını kapsayacak şekilde tanımlandığı bir tarım işletmesi yasasının varlığı, modern işletmecilik ilkelerinin yaygınlaşmasına zemin hazırlayabilir. Böyle bir yasa kapamında, tarım işletmelerinin tesis edilecek bir tescil müessesesi kapsamında kayıt altına alınması da mümkün olabilir. İşletme bazlı bir kayıt sistemi ile tarım işletmelerinin kamu kesimi tarafından izlenmesinin de daha kolay olacağı ortadadır.

Bu önerilen sisteme en yakın düzenleme olan ve 5488 sayılı Tarım Kanununa dayanılarak çıkarılan Çiftçi Kayıt Sistemi Yönetmeliği bu ihtiyacı tam olarak karşılayamamaktadır. Zira Çiftçi Kayıt Sistemi Yönetmeliği işletme bazlı bir düzenleme değildir. Yönetmelik ile sadece çiftçilerin tarımsal faaliyetleri kayıt altına alınmakta ve izlenmektedir. Ancak çiftçiden bağımsız olarak tarım işletmesini tescil eden bir sistemle, işletmelerin arazileri de dahil olmak üzere, tüm sermaye unsurlarının devri, bölünmesi ve mirasa konu olması gibi işlemlerin izlenmesi mümkün olacaktır.

Tarım işletmelerinin hukuki alt yapıya kavuşup, toprak ve toprak sahibi çiftçiden bağımsız olarak tanımlanabilmesi halinde, yeter gelirlili işletme büyüklüğünün tüm sermaye öğeleri üzerinden hesaplanabilmesi de mümkün olacaktır. Benzer durum, tarım işletmesinin tüm sermaye unsurlarıyla bir bütün olarak mirasa konu olması açısından da geçerlidir. Tarımsal miras hukukuna yönelik 5403 sayılı Kanun kapsamındaki hükümler dikkate alındığında, tarım arazisi dışındaki, işletmenin gelir ve giderleri için kullanılan veya işletmenin amacına hizmet eden diğer sermaye unsurlarının aynen taksime konu olabileceği açıktır. Bu durumda tarım işletmesinin tahsisi/özgülenmesinden değil, sadece tarım arazisinin tahsisi/özgülenmesinden bahsedilebilir. Bu reel durum, tarım işletmelerinin bütünlüğünün korunması, geliştirilmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasını önceleyen kamu politikası öncelikleriyle çelişki oluşturmaktadır.

Sonuç olarak, Türkiye’de çeşitli nedenlerle bozulmuş olan tarımsal yapının düzeltilmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanması hedefleniyorsa, tarım işletmelerinin yapısal sorunlarının giderilmesi gereklidir. Ancak bu sorunların, toprak unsurunu odak noktasına alarak, tarım işletmesinin diğer sermaye unsurlarını dışlayan bir hukuksal zeminde çözülmesi güç görünmektedir. Bu nedenle, tarım işletmesi kavramını bir bütün olarak ele alan yasal düzenlemelerin hayata geçirilip kurumsallaşmasının sağlanması büyük önem taşımaktadır.

YAZAR BEYANI / AUTHORS’ DECLARATION:

Bu makale Araştırma ve Yayın Etiğine uygundur. Beyan edilecek herhangi bir çıkar çatışması yoktur. Araştırmanın ortaya konulmasında herhangi bir mali destek alınmamıştır. Makale yazım ve intihal/benzerlik açısından kontrol edilmiştir. Makale, “*en az iki dış hakem*” ve “*çift taraflı körleme*” yöntemi ile değerlendirilmiştir. Makalede kullanılan ölçek için yazar(lar) tarafından ölçeğin orjinal sahibinden izin alındığı beyan edilmiştir. Yazar(lar), dergiye imzalı “*Telif Devir Formu*” belgesi göndermişlerdir. Mevcut çalışma için mevzuat gereği etik izni alınmaya ihtiyaç yoktur. Bu konuda yazarlar tarafından dergiye “*Etik İznine Gerek Olmadığına Dair Beyan Formu*” gönderilmiştir. Yazar, çalışmanın tüm bölümlerine ve aşamalarına tek başına katkıda bulunmuştur. / **This paper complies with Research and Publication Ethics, has no conflict of interest to declare, and has received no financial support. The article has been checked for spelling and plagiarism/similarity. The article was evaluated by "at least two external referees" and "double blinding" method. For the scale used in the article, it is declared by the authors that permission was obtained from the or Saiginal owner of the scale. The author(s) sent a signed "Copyright Transfer Form" to the journal. There is no need to obtain ethical permission for the current study as per the legislation. The "Declaration Form Regarding No Ethics Permission Required" was sent to the journal by the authors on this subject. The author contributed to all sections and stages of the study alone**

KAYNAKLAR

- AÇIL, A. Fethi (1980), **Tarım Ekonomisi**, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, Ankara.
- AKSOY, Suat (1984), **Tarım Hukuku**, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, Ankara.
- AKSÖZ, İbrahim (1973), **Toprak Reformu ve Türkiye’de Toprak Reformuna İhtiyaç**, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- ANONİM (2019), “*III. Tarım Orman Şurası Çalışma Grup Belgeleri: Tarımsal Yapı ve Dönüşüm Grubu Çalışma Belgesi*”, **Tarım ve Orman Bakanlığı (Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı) Kurumsal Web Sayfası** (E-Doküman), <https://kutuphane.tarimorman.gov.tr/vufind/Record/1179442/TOC#tabnav> (Erişim Tarihi: 15.01.2023).

- DERNEK, Zeynep (2006), “Cumhuriyet’in Kuruluşundan Günümüze Tarımsal Gelişmeler”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi**, S.1(1), ss.1-12.
- ERAKTAN, Gülcan (1989), **Tarım Politikası I**, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, Ankara.
- EREN, Fikret ve BAŞPINAR, Veysel (2007), **Toprak Hukuku**, Yetkin Yayınları, Ankara.
- GAYTANCIOĞLU, Okan (2009), **Türkiye’de ve Dünyada Tarımsal Destekleme Politikası**, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul.
- İNAN, İ. Hakkı (1998), **Tarım Ekonomisi ve İşletmeciliği**, Tarakya Üniversitesi Tekirdağ Ziraat Fakültesi Yayını, Tekirdağ.
- JEWELL, Bruce.R (2000), **An Intergated Approach to Business Studies**, Longman Publisher, Harlow.
- OLUÇ, Mehmet (1963), **İşletme Organizasyonu ve Yönetimi**, Sermet Matbaası, İstanbul.
- TUİK – TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU (2001), “İşletme Büyüklüğü ve İşletme Tipine Göre İşletme, İşletmenin Tasarrufunda Bulunan Arazi ve Hayvan Varlığı”, **TÜİK Kurumsal Web Sayfası** (E-İstatistikler), <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=tarim-111> (Erişim Tarihi: 08.01.2024).
- TUİK - TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU (2016), “*Tarımsal İşletme Yapı Araştırması*”, **TÜİK Kurumsal Web Sayfası** (E-İstatistikler), <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Tarımsal--İşletme-Yapı-Araştırması-2016-24869> (Erişim Tarihi: 08.01.2024).
- ZEVKLİLER, Aydın (1970), **Türk Miras Hukukunda Tarımsal İşletmelerin Tahsisi**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara.
- 743 sayılı **Türk Medeni Kanunu** (04.04.1926 tarih ve 339 sayılı Resmi Gazete).
- 3083 sayılı **Sulama Alanlarında Arazi Düzenlenmesine Dair Tarım Reformu Kanunu** (01.12.1984 tarih ve 18592 sayılı Resmi Gazete).
- 4271 sayılı **Türk Medeni Kanunu** (08.12.2001 tarih ve 24607 sayılı Resmi Gazete).
- 5403 sayılı **Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu** (19.07.2005 tarih ve 25880 sayılı Resmi Gazete).
- 5488 sayılı **Tarım Kanunu** (25.04.2006 tarih ve 26149 sayılı Resmi Gazete).
- 6200 sayılı **Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğünce Yürütülen Hizmetler Hakkında Kanun** (25.12.1953 tarih ve 8592 sayılı Resmi Gazete).
- 7139 sayılı **Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda ve Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun** (28.04.2018 tarih ve 30405 sayılı Resmi Gazete).
- Çiftçi Kayıt Sistemi Yönetmeliği** (27.05.2014 tarih ve 29012 sayılı Resmi Gazete).
- Tarımsal Arazilerin Mülkiyetinin Devrine İlişkin Yönetmelik** (31.12.2014 tarih ve 29222 sayılı Resmi Gazete).

